

Những Điều Ít Người Biết về Bài Hát "Kỷ Vật Cho Em"

Thien Kinh Duong

Chắc không người Việt nào sống ở miền Nam Việt Nam trong cuộc chiến tranh khốc liệt chống lại sự xâm lược của Bắc Việt mà không biết tới ca khúc "**Kỷ Vật Cho Em**", với những câu ca bi thảm như sau:

*Em hỏi anh, em hỏi anh bao giờ trở lại?
Xin trả lời, xin trả lời mai một anh về.
Anh trở lại, có thể bằng chiến thắng Plei-me, hay Đức Cơ, Đồng Xoài, Bình Giả.
Anh trở về, anh trở về hàng cây nghiêng ngả.
Anh trở về, có khi là hòm gỗ cài hoa.
Anh trở về trên chiếc băng ca.
Trên trục thẳng sơn màu tang trắng.*

Bài này tôi viết để chia sẻ với những ai có thể không biết về những câu chuyện liên quan tới bài nhạc này.

Bài nhạc này được nhạc sĩ Phạm Duy phổ từ bài thơ "**Để Trả Lời Một Câu Hỏi**" của **Linh Phương**. Linh Phương khi đó là Thiếu Úy Thủy Quân Lục Chiến, đơn vị Tiểu đoàn 6 Thần Ưng Cẩm Tử, đang hành quân ở Chương Thiện. Sau này, ông giải thích ông viết "vì chứng kiến sự bi thảm mà báo chí thời bấy giờ chưa đề cập đến". Nguyên văn bài thơ như sau:

*Phượng
Em hỏi anh bao giờ trở lại.
Xin trả lời mai một anh về.
Không bằng chiến trận Plei Me
hay Đức Cơ – Đồng Xoài – Bình Giả.
Anh trở về hàng cây nghiêng ngả.
Anh trở về hòm gỗ cài hoa.
Anh trở về bằng chiếc băng ca.
Trên trục thẳng sơn màu tang trắng.
Mai trở về chiều hoang trốn nắng.
Poncho buồn liệm kín hồn anh.
Mai trở về bờ tóc em xanh.
Vội vã chít khăn xô vĩnh biệt.
Mai anh về em sầu thê thiết.
Kỷ vật đây viên đạn màu đồng.
Cho em làm kỷ niệm sang sông.
Đời con gái một lần dang dở.
Mai anh về trên đôi nạng gỗ.
Bại tướng về làm gã cụt chân.
Em ngại ngùng dạo phố mùa xuân.
Bên người yêu tật nguyền chai đá.
Thì thôi hãy nhìn nhau xa lạ.
Em nhìn anh – ánh mắt chưa quen.
Anh nhìn em – anh sẽ cố quên
Tình nghĩa cũ một lần trắng trối.*

Nhà Thơ Linh

Lời thơ quá bi thảm cho số phận người lính VNCH, nhưng qua ngòi bút của nhà phù thủy âm nhạc Phạm Duy, bài nhạc đã nhanh chóng trở thành top hit của những năm 1970-71, khi cuộc chiến leo thang đến mọi ngõ ngách của thành phố.

Cần nói thêm, tôi chụp lại bản nhạc này trên internet. Nguồn "Vườn Thơ Cánh Nhạn" đã không còn tồn tại, nên tôi không thể hỏi tại sao bản nhạc này viết là "Saigon 1968", trong khi bài thơ được Linh Phương viết đăng trên báo Độc Lập (do nhà thơ Trần Dạ Từ làm chủ bút) ngày 20 Tháng Hai 1970 và dĩ nhiên Phạm Duy

phổ nhạc bài này khi đọc thấy nó trên báo. Bản “Kỷ Vật Cho Em” trên “Vườn Thơ Cánh Nhạn” có lẽ được chép lại sau này ở hải ngoại, vì **bản gốc được xuất bản năm 1970, trên đó chỉ có tên Phạm Duy mà không có tên Linh Phương**. Nói cách khác, “Kỷ Vật Cho Em” không phải ra đời ở Saigon 1968.

Trở lại với câu chuyện “Kỷ Vật Cho Em” trong đó liên quan Phạm Duy và Linh Phương. Theo lời kể lại của chính Linh Phương, khi sự việc vỡ lở **liên quan tới tác quyền**, Phạm Duy đã trả cho ông **50 ngàn đồng (khoảng năm lượng vàng khi đó)**.

Trong hồi ký của mình, viết năm 2008, Linh Phương kể lại như sau:
“*Mặc dù nhạc sĩ Phạm Duy không để tên mình, tôi vẫn không phản ứng. Nhưng một người bạn của tôi là Thiên Hải, phóng viên hãng tin THT, đã đưa lên trang nhất của một tờ nhật báo, đại ý tác giả bài thơ “Kỷ Vật Cho Em” ở binh chủng TQLC sẽ kiện Phạm Duy ra tòa. Tiếp theo là tờ tuần báo Sân Khấu Truyền Hình cho in một bài viết đề cập đến tiền tác quyền, và tên Linh Phương phải là đồng tác giả bản nhạc “Kỷ Vật Cho Em”.*

Thời điểm bấy giờ, ở Sài Gòn là thủ đô của miền Nam Việt Nam, có trên 20 tờ nhật báo và 30 tờ tuần báo, bán nguyệt san và nguyệt san. Chuyện tác quyền giữa tôi và nhạc sĩ Phạm Duy hầu hết các tờ báo đều có đăng **thư Phạm Duy gửi tôi (biện minh vì sao ông không xin phép tác giả trước khi phổ thành ca khúc. Ông cho rằng không biết tôi ở đâu, nên có hỏi thi sĩ Trần Dạ Từ vì bài thơ hay, phù hợp với không khí chiến tranh khốc liệt đang xảy ra, nên ông lấy phổ nhạc)** và thư tôi trả lời nhạc sĩ Phạm Duy.

Một số tờ báo phỏng vấn tôi, tờ Lập Trường của giáo sư Nguyễn Ngọc Huy trong phong trào Cấp Tiến thì đăng hình và tiểu sử (tôi nhớ không lầm thì người viết là ký giả Huy Trường). Sau gần một tháng âm ỉ, người cháu nhạc sĩ Phạm Duy là Phạm Duy Nghĩa, sĩ quan Phòng Tâm Lý Chiến, Bộ tư lệnh Sư đoàn TQLC lên phòng Tổng Quản Trị Sư đoàn tìm hồ sơ của tôi. Một người bạn tôi ở phòng này hỏi anh ta tìm hồ sơ ai, anh ta cho biết tìm hồ sơ Linh Phương, người bạn tôi chỉ anh ta nơi tôi thường xuyên có mặt.

Cuối cùng thì anh ta gặp tôi tại 104/23 đường Yersin, quận 2 (quận 1 bấy giờ), Sài Gòn (nhà của bạn tôi là nhà thơ Vũ Trọng Quang). Sau đó, Phạm Duy Nghĩa đưa tôi đến phòng trà Đêm Màu Hồng nơi ban Thăng Long thường xuyên trình diễn. Ở đây, tôi và nhạc sĩ Phạm Duy đã có sự thông cảm trong vấn đề bài thơ “Kỷ Vật Cho Em”. Nhạc sĩ Phạm Duy chở tôi trên chiếc Citroen Traction đến phòng trà Queen Bee do nhạc sĩ Ngọc Chánh ban Shotguns quản lý. Ở phòng trà Queen Bee, **nhạc sĩ Phạm Duy giới thiệu tôi trước công chúng về tác giả bài thơ “Kỷ Vật Cho Em”**.

Sau cái bắt tay giữa tôi và nhạc sĩ Phạm Duy, nhạc sĩ Ngọc Chánh, quái kiệt Trần Văn Trạch, nữ ca sĩ Thái Thanh đã trình bày bài thơ phổ nhạc này. Sáng hôm sau, như lời hẹn, tôi đến tư gia nhạc sĩ Phạm Duy ở số 215 E/2 đường Chi Lăng, Gia Định – Phú Nhuận. Nhà Phạm Duy phía bên trái khi bước vào cổng cư xá Chi Lăng. Tại đây, tôi gặp ca sĩ Thái Hằng – vợ nhạc sĩ Phạm Duy, Duy Quang – con trai, và ca sĩ Julie vợ Duy Quang. Thái Hiền lúc đó hãy còn nhỏ.

Tôi ăn cơm trưa với nhạc sĩ Phạm Duy, xong **chúng tôi ký hợp đồng tiền tác quyền bài thơ “Kỷ Vật Cho Em”**. Trong hợp đồng tiền tác quyền là 30.000 đồng. Thời điểm đó giá vàng, nếu tôi nhớ không lầm là khoảng 10.000 đồng – 12.000 đồng một lượng, nhưng thực tế nhạc sĩ Phạm Duy trả tôi là 50.000 đồng (30.000 đồng bằng chèque nhận ở Pháp Á Ngân hàng và 20.000 đồng tiền mặt). Về số tiền 20.000 đồng tiền mặt, nhạc sĩ Phạm Duy bảo tôi đừng tiết lộ khoản tiền ngoài hợp đồng này. Tôi không hiểu vì sao, nhưng cũng không thắc mắc”.

Phạm Duy viết trong hồi ký của ông **về sự thành công của bài nhạc** này như sau:

“Tôi hát bài này trước tiên tại phòng trà Ritz của Jo Marcel với ban nhạc Dreamers, rồi hầu hết các ca sĩ từ Thái Thanh, Lệ Thu, Khánh Ly qua Thanh Lan, Nhật Trường đều thu thanh vào băng nhạc. Bài hát trở thành một hiện tượng lớn của thời đó. Ở phòng trà, khi ca sĩ hát bài đó lên, bao giờ cũng có sự náo động nơi khán thính giả. Nếu là thường dân thì phản ứng cũng vừa phải, nhưng vì hồi đó dân nhà binh ở bốn vùng chiến thuật về Sài Gòn là đi phòng trà và khi trong đám thính giả có một sĩ quan đi nghỉ phép hay một thương phế

binh là có sự phản ứng ghê hồn nơi người nghe. Có thể nói **bài này gây một không khí phản chiến**, nhưng có một cái gì cao hơn chính trị. Nó nói đến định mạng của con người Việt Nam mà ai cũng phải chấp nhận...”.

Trong cuốn “Understanding Vietnam”, xuất bản lần đầu năm 1993, nơi trang 324, Neil L. Jamieson viết về bài nhạc này như sau:

“Still another song by Pham Duy became tremendously popular in Vietnam over the next several years. The words were originally written by Linh Phuong, a young ARVN combat officer, and then set to music by Pham Duy. A popular recording of this song featured a muted trumpet in the background and was sung to a slow, majestic beat. It was called ‘A Souvenir for You’:

*You ask me, you ask me when will I return? Let me reply, let me reply, that I will soon return.
... I will return, perhaps as a wreath of flowers I will return to songs of welcome upon a helicopter painted white.
You ask me, you ask me when will I return? Let me reply, let me reply, that I will soon return. I will return on a radiant afternoon, avoiding the sun, wrapped tightly in a poncho which covers all my life... I will return, I will return upon a pair of wooden crutches, I will return, I will return as one with a leg blown off. And one fine spring afternoon you shall go down the street, to sip a cold drink beside your crippled lover.
You ask me, you ask me when will I return? Let me reply, let me reply that I will soon return. I will return and exchange a moving look with you, I will return to shatter your life. We shall look at each other as strangers. Try to forget the days of darkness, my dear. You ask me, you ask me when will I return? Let me reply, let me reply that I will soon return.*

This was still a hit song in South Vietnam in 1971. By then the words had gained added poignancy because the young man who wrote the lyrics was said to have been killed in the war. It was a painfully disturbing experience to watch ARVN troops go into combat operations listening to songs like this on their transistor radios”.

Tôi tạm dịch:

“Một bài nhạc khác của Phạm Duy trở nên vô cùng nổi tiếng ở Việt Nam vài năm sau đó. Những lời này do Linh Phương, một sĩ quan chiến đấu trẻ tuổi của QLVNCH viết, sau đó được Phạm Duy phổ nhạc. Một bản thu âm nổi tiếng của bài hát này có tiếng kèn bị tắt tiếng và được hát với nhịp điệu chậm rãi, oai nghiêm. Đó là bài “Kỷ vật cho em”.

Và sau khi đã dịch sang tiếng Anh một phần quan trọng của bài nhạc, ông viết thêm:

“Đây là một bài hát nổi tiếng ở miền Nam Việt Nam vào năm 1971. Lúc đó, lời bài hát càng thêm thấm thía vì có tin đồn là người thanh niên viết lời bài hát đã hy sinh trong chiến tranh. Thật là một kinh nghiệm đau đớn khi chứng kiến quân đội QLVNCH ra chiến trường mà nghe những bài hát như thế này trên đài phát thanh bán dẫn của họ”.

Chú thích:

Theo tác giả Neil L. Jamieson, người Mỹ thua cuộc chiến vì đến Việt Nam mà không hiểu gì về văn hóa và lịch sử Việt Nam, nên ông viết cuốn sách này. Cuốn sách dày chưa tới 500 trang, nhưng khi bàn luận về lịch sử của Việt Nam trong thời kỳ chống Pháp, hoàng thân Cường Để và các ông Phan Chu Trinh và Phan Bội Châu cũng được nhắc đến. Dĩ nhiên phần lớn cuốn sách được dành để viết về cuộc chiến tranh Việt Nam 1954-1975.

****

Trở lại với bài nhạc “Kỷ Vật Cho Em”, do áp lực từ Nha Chiến tranh Tâm lý QLVNCH, nhạc sĩ Phạm Duy đã sửa lời, và **cũng ghi thêm tên Linh Phương vào bản nhạc xuất bản năm 1971**.

Anh trở về, anh trở về hàng cây nghiêng ngã.
Anh trở về, có khi là một chiếc vòng hoa.

Anh trở về bằng khúc hoan ca.
Trên trục thẳng vang trời thanh vắng.
Anh trở về nhìn nhau rung động.
Anh trở về chia sẻ đời em.
Ta nhìn nhau ánh mắt chưa quen.
Cố quên đi những ngày đen tối. Em ơi!

Nhưng có thể vì lý do người Việt chỉ thích sự bi thảm, nên cho tới ngày hôm nay vẫn chỉ hát bài ông viết trước đó.